

EEUWIG DEN HAAG

HERMAN ROSENBERG

Lang waren de wederwaardigheden van De Witte in de oorlogsjaren in nevelen gehuld. Ja, de Duitsers kwamen en toen was het uit met de Oranjestads, dat was bekend. In een nieuw boek wordt alles, ook het minder fraaie, uit de doeken gedaan.

Oorlog op het Plein, De Witte bezet

Ze willen maar één ding in 1945, de heren van De Witte: hun geliefde plek van samenkomst aan het Plein terug. En dat lijkt te lukken. Bestuurslid ('commissaris') jhr. F.M. van Spengler dringt op 6 mei 1945 - deze week precies zeventig jaar geleden - het gebouw van de Nieuwe of Littéraire Sociëteit binnen en neemt het weer in bezit. Althans, dat denkt hij. Al snel krijgt het bestuur te maken met de Canadese bevrijders en met de (Nederlandse) Rijksgebouwendienst, die hele andere plannen hebben met het monumentale complex. De oorlog blijkt nog niet voorbij.

Het is de verrassende epiloog van een dramatisch verhaal dat De Witte-lid Henk Ambachtsheer vertelt in het woensdag verschenen *Kasino aan het Plein - de bezetting van Sociëteit De Witte in de Tweede Wereldoorlog*. De burcht aan het Plein was in 1940, met zijn buitensociëteiten op Scheveningen en in het Haagse Bos, waarschijnlijk de invloedrijkste herenclub van het land. Wat deed men daar zoal in de fraaie zalen? Ambachtsheer, die we samen met voorzitter Max Keulaerds treffen in het hart van het gebouw: „Converseren, borrelen, dineren, bijlarten, kaartspelen, kegelen, feesten, dansen en lezen.” Let op de volgorde!

Uit het goed gedocumenteerde boek blijkt dat het even leek alsof er gewoon doorgeborreld kon worden. Al op 29 mei, aldus de bestuursnotulen, waren sherry- en jenevergebruik weer op peil. Maar er was wel degelijk van alles aan de hand. Ambachtsheer: „Op 23 mei had het bestuur zich al tot de Wehrmacht gericht met wat de *Offiziersbrief* is gaan heten.” Keulaerds: „Met de kennis van nu zeg je: hoe was dat mogelijk?” In die uit eigen beweging geschreven brief stond namelijk dat officieren van het Duitse leger toegang kregen tot de sociëteit. Veel leden ontstaken in woede en zegden hun lidmaatschap op. Een van hen was de liberale voorman prof. B.M. Telders. Hij verweet het bestuur 'een pijnlijk tekort aan gevoel voor nationale waardigheid'.

Het mocht allemaal niet baten. De Duitsers wisten dondersgoed dat De Witte en andere deftige herenclubs in het land brandhaarden van conservatisme en oranjegezindheid waren. Al vroeg stond vast dat deze gezelschappen geliquideerd dienden te worden. Een tragikomisch teken aan de wand was een incident in 1941 in het Paviljoen. De WA, de knokploeg van de NSB, bestormde op een zomeravond het terras na een concert van de WA-harmonie op de Strandweg. Witte-leden zouden de 'Weermannen' hebben uitgemaakt voor 'schoften'. Dat werd knokken. Terrasstoelen vlogen door

▲ Voorzitter Max Keulaerds en auteur Henk Ambachtsheer (r) in de grote conversatiezaal van De Witte. FOTO JACQUES ZORGMAN

▲ Het Paviljoen Von Wied, buitensociëteit van De Witte, in handen van ongenode gasten. FOTO HAAGS GEMEENTEARCHIEF/H.G.L. SCHIMMELPENNINGH

de lucht. Een dame (!) sloeg haar wandelstok in tweeën op het hoofd van een 'zwarte soldaat'. In voorgaande maanden was in de NSB-pers al vaker uitgehaald naar het 'broeinest van anti-socialistische haatpropaganda'.

NSB-gekrakeel

Hoe het ook zij, op 11 juli 1941 stonden er opeens wel Duitse officieren op de stoep. Niet om te komen borrelen, maar om de vereniging op te heffen, de 95 man personeel te ontslaan en het gebouw in beslag te nemen. Dit alles in naam van de buurman op het Plein, *Reichskommissar Seyss-Inquart*. De sociëteit werd een soort veredelde kantine, een *Kasino*, voor personeel van het

Rijkscommissariaat. Ambachtsheer beschrijft minutieus hoe dat proces zich voltrok. De redelijk nette NSB-advocaat Stähle werd bewindvoerder. Hij bezorgde het personeel een afvloeiingsregeling en toonde zich een redelijk goed beheerder. Uiteindelijk werd het complex aan het Plein niet verkocht maar verhuurd aan de Duitsers. Ambachtsheer: „Ik denk dat dat de redding van het gebouw en zijn inventaris is geweest.”

In mei '45 waren de moeilijkheden verre van voorbij. De Canadese confisceerden 30.000 gulden als 'oorlogsbuit'. En het rijk wilde van De Witte een ambtenariensociëteit maken. Pas in 1946 was het weer onbekommerd borrelen en bijlarten geblazen.

▲ De Witte in 1940. Een bord verwijst naar een 'Parkplatz' en onder de bomen een auto van het Rijkscommissariaat. FOTO COLLAMBACHTSHEER

HERDENKING

Eerbetoon aan de 55 doden

Oud-premier Colijn was één van hen en de liberale voorman Telders en de jurist Eduard Belinfante. Ze behoren tot de 55 leden van De Witte die in de oorlog omkwamen, de meesten in concentratiekampen. Burgemeester Jozias van Aartsen onthulde woensdag in de hal van de sociëteit een 'digitaal' monument voor hen. Op een scherm kunnen de namen van de doden worden opgeroepen. Volgens Van Aartsen is Den Haag té lang té bescheiden

geweest over de offers die het heeft gebracht in de oorlog. Het eerste exemplaar van het boek *Kasino aan het Plein* ging naar CDA-fractievoorzitter Sybrand van Haersma Buma, wiens overgrootvader lang penningmeester was van De Witte en wiens grootvader omkwam in Neuengamme. Buma schetste aan de hand van een dagboek de wanhoop en ontreding van zijn overgrootvader over het lot van zijn zoon.